

Institut Català de Paleoecologia
Humana i Evolució Social

Dossier El Neolític

Exemplar Alumnat
A partir de 1er ESO

Evolucionaria
un projecte de l'IPHES

Al nostre canal de Youtube podeu trobar la versió en vídeo d'una explicació pràctica sobre el neolític.

(<https://www.youtube.com/watch?v=jPtuYf08S3Q&t=140s>).

El neolític és el període de la prehistòria en què vam començar a **conrear vegetals i a domesticar animals**, fet que va produir un canvi social enorme en les comunitats d'aquell moment. El nom *neolític* ve d'un nou tipus d'eines (*neo* = nova, *lític* = pedra), en la qual es fabriquen **destrals i aixes** amb una tècnica nova que consisteix a gratar roques fins a donar-los forma. Aquestes noves eines estan molt relacionades amb l'activitat del treball de la fusta, des de tallar un arbre fins a donar forma a una fusta per a fabricar un mànec, per exemple.

Pel que sabem fins ara, el neolític sorgeix a diferents zones del món de forma independent. Així, els llocs més coneguts quant a l'aparició del neolític són aquests quatre: la zona del sud-est asiàtic (l'Índia i el sud de la Xina), els Andes i parts de la selva amazònica, l'altiplà de Ciutat de Mèxic i l'Orient Pròxim. Així, en aquesta última zona, sembla que ja comencen a conrear sègol ara fa uns 11.000 anys, i cap als 9.000 el blat i l'ordi, segurament després d'un període en què ja s'explotaven

sistemàticament aquestes espècies quan encara eren salvatges (silvicultura).

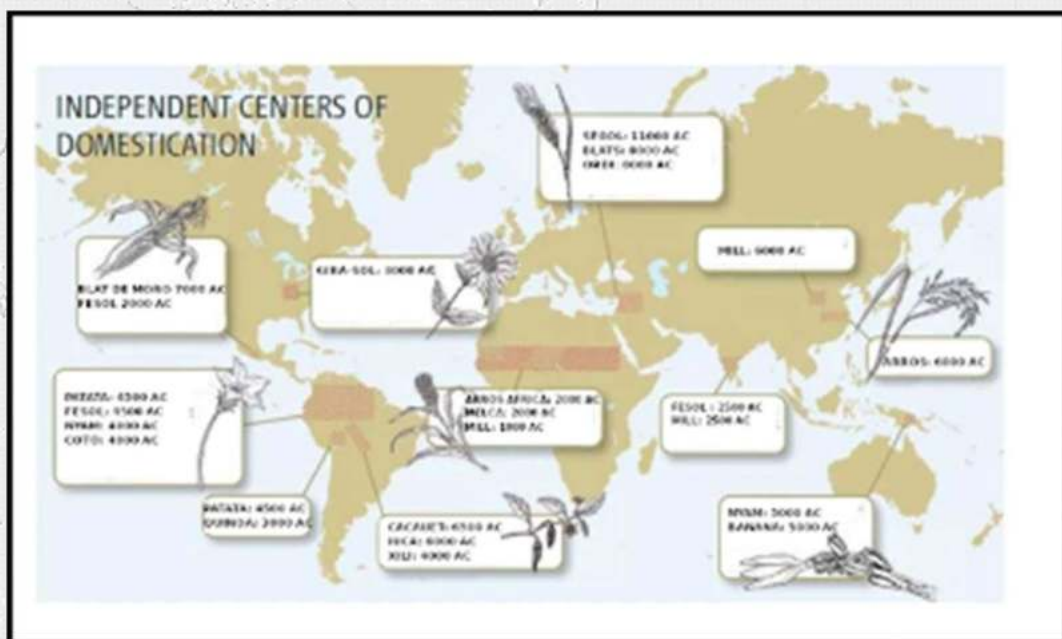
Una mica més tard començarà la domesticació d'alguns animals al Pròxim Orient, com el mufló (*Ovis orientalis*), la cabra (*Capra aegagrus*), l'ur (*Bos primigenius*) i el senglar (*Sus scrofa*). Després, amb la selecció de les cries a partir de criteris com la velocitat de creixement, la mida, el tipus de vegetació que podien menjar, etc., en poc de temps aquells animals salvatges es van convertir en els animals que coneixem ara (ovella, cabra, bou i porc). Per tant, a partir d'aquest moment, aquestes comunitats disposen d'algun recurs més, com ara la llet, la llana i pells, a més de la carn quan decidien sacrificar algun animal.

Il·lustració 1: mapa amb representació dels punts geogràfics, i els animals que van ser domesticats a cada regió

El fet de començar a conrear plantes com ara sègol, blat, ordi o llenties va fer que les poblacions restessin al territori on conreaven; allà construïren cabanes en **campaments fixos o poblats** i esdevingueren així **sedentaris**. El **sedentarisme** i la producció d'aliments portarà **canvis molt importants a nivell econòmic i social**.

Apareixen figures com els/les **comerciants**, persones que es dedicaven a comerciar materials entre territoris (sílex, mel, roques rares, variscita per a fer ornaments, sal, etc.), així com els primers **artesans especialitzats**, que bescanviaven els seus productes especialitzats per uns altres.

Il·lustració 2: mapa amb representació dels punts geogràfics, i els vegetals que van ser domesticats a cada regió

El neolític és un temps de canvis tecnològics, amb el qual arribaran **destrals i aixes** de pedra polida, la **ceràmica**, s'imposarà l'ús de l'arc i les sagetes, la falç per a segar, etc., però també és un temps de canvi en les relacions comercials. Per exemple, a Catalunya s'han trobat peces d'**obsidiana**, una roca volcànica molt tallant, i que van ser transportades des de l'illa de Sardenya. Com a resultat d'aquesta demanda de materials minerals apareixerà la mineria, així com comunitats especialitzades que aprofitaran els recursos de l'entorn, amb els quals comerciaran. Un exemple el tenim a les mines de Can Tintorer (Gavà, Barcelona), on al neolític mitjà s'explotaran les mines de **variscita**, una pedra de color verd que serà molt demanada per a elaborar collars i ornaments personals. Aquesta intensificació del comerç portarà a la necessitat de tenir materials bescanviables, petits i valuosos, per tal de poder dur-los a sobre en les caminades que es feien per a transportar els materials. Aquí, materials com la variscita, l'ambre o altres pedres ornamentals van poder tenir un paper important com a moneda de canvi, en forma de penjolls i denes de collar (Il·lustració 4).

Il·lustració 3: (Esquerra) Destral neolítica, emmanegada amb una peça de banya de cérvol i mànec de fusta. (Dreta): ceràmica neolítica de tipus cardial, del neolític inicial.

Il·lustració 4: Collar i denes de variscita

A poc a poc, la gent anirà concentrant-se en grups de cabanes que acabaran esdevenint poblats. La lluita pels recursos (terres de conreu, pastures o bens de bescanvi) farà que, al final del neolític, les evidències de conflictes bèl·lics siguin més abundants. Com a resultat, els sistemes defensius d'aquests **poblats** seran cada vegada més importants (tanques, murs, fosses perimetrals, etc.).

Il·lustració 5: Imatge de la reproducció del poblat neolític de la Draga, Banyoles, Girona

El món funerari també anirà canviant al llarg del neolític. Al principi, els enterraments seran individuals, en fosses o aprofitant **sitges** que no ja no s'utilitzen, i quasi sempre tindran **aixovar**. A partir del neolític mitjà ja trobem enterraments col·lectius, amb diferents cobertures (**dòlmens, cistes i fosses col·lectives**) (Il·lustració 6), i es comencen a veure diferències en els enterraments i els aixovars, la qual cosa suggereix que hi ha un augment de la diferenciació social (jerarquia).

El primer metall serà el **coure**, del qual hi ha evidències del seu ús com a element decoratiu des de fa més de 9.000 anys. No serà fins fa uns 7.000 anys que comencem a trobar foneria d'aquest metall, cosa que indicaria que ja coneixen el procés. Posteriorment, aquesta tecnologia s'anirà estenent i a poc a poc anirà substituint les tecnologies de pedra.

Oficialment, la prehistòria acaba quan apareixen els primers textos escrits. Els textos més antics, reconeguts per la comunitat científica com a escriptura, són de fa uns 5.000 anys, i es van trobar també a l'Orient Pròxim. Es coneixen algunes combinacions de símbols anteriors, però no hi ha consens en la seva antiguitat ni en el seu caràcter.

perforacion

15 m

GLOSSARI

Sedentarisme: quan un grup humà estableix la seva residència de forma permanent en un mateix lloc. Normalment, aquest procés es produeix durant el mesolític i especialment durant el neolític. El sedentarisme apareix quan algunes poblacions comencen a explotar alguns recursos vegetals de manera sistemàtica. Aquest estadi inicial estaria lligat a la recol·lecció sistemàtica d'aquests vegetals, durant el període mesolític. Més tard, van començar a conrear-los, i així es va afermar encara més aquest sistema de fer poblats permanents.

Ceràmica: la ceràmica és el producte de donar forma a l'argila i coure-la en un foc o un forn, a més de 400-500 graus de temperatura, amb unes condicions específiques (les formes d'argila han d'estar assecades i la cocció ha de ser gradual). El resultat és un enduriment i estabilització de l'argila, que la fa impermeable i resistent. La ceràmica suposarà una millora molt gran de les condicions alimentàries, tant per a poder cuinar com per a poder emmagatzemar els aliments durant més temps.

Mesolític: és un període curt entre el final del paleolític i l'inici del neolític (aproximadament dels 12.000 als 7.000 anys abans del present). No hi ha consens en la definició d'aquest terme,

que segons l'escola acadèmica pot ser matisat o fins i tot substituït per epipaleolític.

Aflorament: es tracta del nivell geològic on apareixen roques o recursos minerals. En el cas del sílex, per exemple, seria el lloc específic on aquest surt, agafat a un altre tipus de roca o bé solt.

Megàlit: estructura funerària construïda amb gran roques (lloses), a mode d'una petita casa, i que podia tenir un corredor d'accés. A l'interior es dipositaven els cossos humans, normalment amb unes ofrenes (aixovar). Seran propis del meolític, amb alguns exemples ja fa més de 7.000 anys, tot i que seran més abundants a partir del 6.000 abans del present.

Obsidiana: roca d'origen volcànic que té un aspecte vidriós. Es forma quan les erupcions volcàniques es produeixen en ambient marí o just al litoral, i hi ha una enorme quantitat d'aigua per a refredar ràpidament aquesta lava. Com a resultat, es produeix l'obsidiana, una roca que, treballada degudament, pot generar fulles finíssimes que tallen 10 vegades més que un bisturí de cirurgia.

Sitja/sitges: són recipients excavats a la roca o al terra, sovint dins dels poblats, que servien per a guardar aliments (normalment gra de cereals). Moltes van ser reutilitzades després, tant com a abocadors (per a llençar-hi les deixalles) o com a lloc per a soterrar persones.

Aixovar: ofrena funerària. Durant el neolític, serà freqüent trobar objectes rituals als enterraments, normalment eines com ara ganivets, ornaments o materials exòtics portats de lluny.

perforacion